

A transznemű személyek előtt álló kihívások

Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem... vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (21. cikk)

Az ember születéskor megállapított neme (férfi vagy nő) fizikai jellemzőin alapul. Ez azonban olykor nincs összhangban a nemi identitással – azaz azzal, ahogy valaki a neméhez viszonyul, ahogy a nemére gondol. Transznemű személynek azt nevezzük, aki a születéskor megállapított nemétől eltérő nemi identitással rendelkezik és/vagy eltérő nemi identitást nyilvánít ki.

Egy transznemű személy különböző módokon fejezheti ki nemi identitását. A tartósabb fizikai változásokhoz műtétet és hormonkezelést lehet igénybe venni. Ez több évbe telik, és nem mindig jelenti a nem teljes megváltoztatását. A nemi identitást öltözködéssel és kozmetikumokkal is ki lehet fejezni (ez az úgynevezett „cross-dressing” vagy „transzveszticizmus”).

Meg kell jegyezni, hogy a transznemű személyeket nemi identitásuk alapján – és nem szükségképpen szexuális irányultságuk miatt – éri transzfóbia és megkülönböztetés. A transznemű személy lehet heteroszexuális, homoszexuális vagy biszexuális.

Védelem a megkülönböztetéssel szemben

A transznemű személyek gyakran nagyobb fokú megkülönböztetésnek vannak kitéve, mint a leszbikusok, a melegek és a biszexuálisok, különösen a foglalkoztatás területén. Azok a transznemű személyek, akik nemi identitásukat nyíltan vállalják a munkahelyükön, nagyobb valószínűséggel tapasztalnak zaklatást a munkatársak részéről, és esetenként állást kell változtatniuk.

Az EU megkülönböztetés elleni jogszabálya tiltja a nem alapján történő munkahelyi megkülönböztetést. Az Európai Bíróság megállapította, hogy egy transznemű személy számára hátrányos megkülönböztetés esetén védelmet nyújthat a nemen alapuló megkülönböztetés tilalma, amennyiben teljes nemváltoztatáson ment vagy megy keresztül. Továbbra sem tisztázott azonban, hogy más transznemű személyek (akik nem estek át nemváltoztató műtéten, illetve ilyen műtétük nincs folyamatban) is védelemben részesülnek-e.

A tagállamok különböző megközelítéseket alkalmaznak:

12 tagállamban (Belgium, Dánia, Franciaország, Írország, Olaszország, Lettország, Hollandia, Ausztria, Lengyelország, Szlovákia, Finnország és az Egyesült Királyság) ezt a nemen alapuló megkülönböztetés egyik formájának tekintik. A transznemű személyek azonban rendszerint külön kategóriaként nem részesülnek kifejezett védelemben. A nemzeti bíróságok gyakorlata ehelyett inkább a nemen alapuló megkülönböztetés kategóriájába sorolja őket.

11 EU-tagállamban (Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Görögország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Portugália, Románia, Szlovénia) a transzneműekkel szembeni megkülönböztetést sem nemen, sem szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésnek nem tekintik. Az sem egyértelmű, hogy a transznemű személyek részesülnek-e egyáltalán bármilyen védelemben a megkülönböztetéssel szemben.

2 tagállamban (Németország, Spanyolország) a transzneműekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésnek minősül.

2 tagállamban meghatározták a megkülönböztetés egy külön okát is. Magyarországon ezt „szexuális identitásnak”, Svédországban „transznemű identitásnak vagy megnyilvánulásnak” nevezik.

A nem megváltoztatásához és ennek jogi elismertetéséhez való jog

A transzszexuális személyeket (akik nemváltoztató műtétnek vetik alá magukat) érintő második kérdés a nem megváltoztatásához való joghoz, valamint a változás hivatalos elismertetéséhez kapcsolódik. Az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a hatóságoknak:

- engedélyezniük kell az egyének számára, hogy nemváltoztató műtétnek vessék alá magukat;
- jogilag el kell ismerniük a nem megváltoztatását, és engedélyezniük kell az ellenkező nem tagjaival kötendő házasságot.

Problémák azonban így is maradtak:

- A legtöbb tagállam szigorú feltételekhez köti ezeket a műtéteket, amibe beletartozhat a tanácsadás és az előzetes engedélyezés. A Cseh Köztársaságban például az operációhoz öttagú – köztük két orvos és egy jogász – bizottság jóváhagyása szükséges.
- Négy tagállamban (Írország, Luxemburg, Lettország és Málta) jogilag még mindig nem ismerik el a nem megváltoztatását vagy a házasságkötéshez való jogot.
- Kilenc tagállam szigorú feltételeket szab ki arra, aki változtatni kíván az utónevén, például orvosi igazolást ír elő.
- Az EU területén vizsgált transznemű személyek több mint 80%-ától megtagadták az állami támogatást a műtéthez és/vagy a hormonkezeléshez, és több mint felük úgy nyilatkozott, hogy kezelését saját maga finanszírozta.
- Az egészségügyi szakemberek közül sokan nem akarnak ilyen kezelést felajánlani, vagy nincsenek meg hozzá a kellő ismereteik.

AZ EGYENLŐ VÉDELEMHEZ VALÓ JOG

Az EU megkülönböztetés elleni jogszabályának kifejezetten tiltania kellene a nemi identitáson alapuló megkülönböztetést. Ezt a védelmet ki kell terjeszteni mindazokra, akik a születéskor megállapított nemüktől eltérő nemi identitást nyilvánítanak ki, például a másik nem ruháját viselőkre és a transzvesztitákra, nemcsak azokra, akik műtéten estek vagy esnek át.

Ez a szórólap két jelentésen alapul: *Homofóbia, valamint szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés az EU tagállamaiban – 1. rész: Jogi elemzés*, kiadta az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA), 2008. június, és *Homofóbia, valamint szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés az EU tagállamaiban – 2. rész: A társadalmi helyzet*, 2009. március.

A teljes jelentés a következő címen érhető el: <http://fra.europa.eu>

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének összes kiadványa díjmentesen megrendelhető az Ügynökség honlapján keresztül.

Amennyiben a fordítással kapcsolatban kérdése merül fel, kérjük, tekintse meg az angol nyelvű verziót, amely a dokumentum eredeti és hivatalos verziója.